

Anmeldelser

PÆDAGOGIK

Jacob Kornbeck:

Alternatives to Convergence?

Social work and social pedagogy in higher education (1989-2004) and the question of Europeanisation.

Bremen: EHV Academicpress GmbH 2014.

379 s.

69,91 kr.

Af Niels Rosendal Jensen, lektor, DPU, Aarhus Universitet

Det er et tilbagevendende tema i dansk uddannelsespolitik, at naboens græs tænkes at være grønnere. Derfor må vi orientere os internationalt og importere det bedste fra andre. Hvor importen før i tiden fandt sted ved, at fagfolk gennemførte studiebesøg og studieophold i udlandet for at lade sig inspirere, foregår den i dag på statsligt niveau under vekslende pisk og gulerod fra de internationale organisationer som f.eks. OECD, UNESCO og EU.

Jacob Kornbeck beskriver i denne udgivelse de tilbud, som England og Skotland kan botanisere i, når det drejer sig om socialpædagogik. På baggrund af tre case studies – Tyskland, Danmark og det fransktalende Belgien – sammenligner han, om socialpædagogik og socialrådgivning som del af de højere uddannelser (MVU og LVU) tenderer mod at konvergere. Kort fortalt er det ikke tilfældet i Belgien og Danmark, hvor der er stærke markeringer og græn-

sedragninger mellem socialpædagoger (gulvindianere) og socialrådgivere (skrivebordsnussere). Professionerne kæmper om retten til et eget fagfelt, en egen uddannelse og en egen fagforening – altså om status. Hvor kommer ideen om konvergens så fra, når hverdagsfænomenerne viser os to adskilte professioner. Kornbeck begår den ”genistreg” at tage sit udgangspunkt i situationen i Tyskland. Her led socialpædagogikken den kranke skæbne, at den i kraft af sin følgagtighed over for nazismen (men det gjaldt alle professioner, eftersom offentligt ansatte måtte følge landets love, som nazisterne naturligtvis ændrede efter deres forgodtbefindende) blev betragtet som ubrugelig efter 2. verdenskrig. Erstatningen blev en import af den amerikanske social work-model, ivrigt støttet af eksilerede tyskere, som dels skrev egne bøger, dels oversatte amerikanske lærebøger. Det medførte i sidste ende, at socialpædagogik og socialt arbejde blev tvangsformælet i hybriden Sozialarbeit.

Nu kunne man antage, at denne særlige tyske udvikling var uden interesse for Danmark, Belgien og i sidste ende også England. Når det ikke forholder sig således, skyldes det, at der ustandseligt skabes nye konstellationer af samarbejde på tværs af professionerne, at national lovgivning orienterer sig mere mod resultatet af indsatsen end mod navnet på de professionelle, der gør indsatsen (f.eks. bekæmpelse af negativ social arv), og

endelig at der med Bologna-processen er igangsat en langsigtet proces af gensidig anerkendelse af højere uddannelse landene imellem og således også en anledning til at gentænke gamle nationale skillelinjer mellem uddannelser og professionel jurisdiktion. Det tyske udgangspunkt til trods er det faktisk en relevant problematik, der tages op i denne afhandling.

Afhandlingen viser i mange detaljer, at den tyske udvikling mod konvergens ikke modsvarer den fortsatte divergens i lande som Danmark og Belgien. Endvidere viser den, at den engelske import af socialpædagogik heller ikke peger i retning af konvergens med de allerede eksisterende uddannelser i social work. Endelig påpeges, at en fælleseuropæisk masterplan a la Bologna ikke kan identificeres.

I mange henseender er der tale om et både relevant, interessant og nødvendigt arkæologisk arbejde. Desværre er det ikke let tilgængeligt. Dels er afhandlingens struktur ikke fremmende for et bredere publikum, dels er der tale om et højt specialiseret værk, som både i noteapparat og henvisninger forudsætter en særdeles kyndig læser, om ikke en direkte ekspert.

Uanset disse forhold er der tale om en bedrift: Kornbeck har brugt op mod 12 år i ferier og fritid på at behandle udviklingen af socialpædagogik og socialrådgivning fra 1989 til 2004; han har været grundigt igennem et omfattende væld af dokumenter, bøger og artikler samt feltarbejder om tyske, belgiske og danske forhold, og endelig har hans afhandling som en sidegevinst en særdeles velkommen og anvendelig oversigt over den engelske

diskussion om socialpædagogik, som ellers ikke findes.

Det bliver næppe en bred læser-skare, denne afhandling finder. Men som referenceværk for en kommende tid er den enestående. For forskere og undervisere på universiteter og professionshøjskoler vil den være en god hjælp.

GRUNDSKOLEN
OG DENS LÆRERE
**Marcelo Caruso (ed.):
Classroom Struggle:
Organizing Elementary School
Teaching in the 19th Century.
Frankfurt am Main:
Peter Lang Edition 2015.
322 s.
53,20 kr.**

*Af Ning de Coninck-Smith, professor
mso, DPU, Aarhus Universitet*

Lad det være skrevet med det samme, Marcelo Caruso er ikke en hr.-hvem-som-helst. Født i 1968, uddannet på universitetet i Buenos Aires, siden 2011 professor i uddannelseshistorie på Humboldt-universitet i Berlin og forfatter til en stribe artikler, som især har sat den latinamerikanske uddannelseshistorie på det akademiske landkort og til en afhandling om udbredelsen af den indbyrdes undervisningsmetode i Preussen og Slesvig-Holsten. Men ikke nok med det; Carusos område er komparativ uddannelseshistorie, og i den egenskab har han formået at bringe en lang række forskere sammen om nogle af den internationale uddannelseshistories mest aktuelle temaer. Det har resulteret i flere antologier, bl.a.

Zirkulation und Transformation: Pädagogische Grenzüberschreitungen in historischer Perspektive (2014), som behandler cirkulering af pædagogiske ideer i historisk lys, eller antologien *Classroom Struggle* (2015), der er genstand for denne anmeldelse. Senest var han i november 2015 vært for et større forskningsseminar om *Decolonization(s) and Education – New Men and New Politics*, som på sigt også skal resultere i en antologi. Også følelsernes rolle i uddannelseshistorien har han i 2012 gjort til et tema i *Jahrbuch für Historische Bildungsforschung*.

Caruso ønsker således at bringe uddannelseshistorien i dialog med ikke bare historievidenskaben, men også med sociologien, hvor den tyske systemteoretiker Niklas Luhmann står hans hjerte nær. På den baggrund springer en vilje til at rokke ved selvfølghederne og til at åbne øjnene for det uudforskede potentialer. Uanset det drejer sig om de ”hvide engelske akademikers” rolle i etableringen af universiteter i de nye afrikanske stater efter afkolonialiseringen eller, som i dette tilfælde, undervisningsmetoder, før didaktikken blev til den indbyrdes undervisningsmetode. Mere specifikt drejer det sig om læringsmetoder i spændingsfeltet mellem individuel og simultan undervisning, også benævnt katekisering, og deres betydning for eller sameksistens med den indbyrdes undervisningsmetode. Svaret på dette spørgsmål giver imidlertid langt fra sig selv. Skolebygninger, lærere og elever er blevet talt – men langt svære har det været at få begreb om, hvad der rent faktisk skete inde i skolestuen. Noget, som blev stadig mere magtpå-

liggende i takt med nationalstaternes fremvækst og den centrale rolle, som skolesystemerne blev tillagt i dannelsen af den fædrelandskærlige borger.

Til kredsen omkring Caruso hører de to danske uddannelseshistorikere Niels Reeh og Jesper Eckhardt Larsen. Efter Carusos indledning åbner de antologien med et kapitel, der diskuterer indførelsen af den indbyrdes undervisningsmetode i Danmark i lyset af Thomas Høyrups statsteorier. Opretholdelsen af den danske stat efter tabet af Norge krævede mobilisering af alle ressourcer, herunder en 100 procents sikring af borgernes moral for at undgå oprør, og at staten faldt fra hinanden. Den franske revolution og de katastrofale omkostninger ved deltagelsen i Napoleonskrigene gjorde deres til, at det blev en militær udgave af systemet, som blev foretrukket – selv om kirkelige kræfter protesterede mod ”udvendigheden”.

Hvor det her er de strukturelle forklaringer, som trækkes frem, er det i Carusos eget bidrag om forholdene i Slesvig-Holsten i højere grad mikrohistorien og modstanden og konflikten mellem tysk og dansk/engelsk, som står i forgrunden. Trykket på maven ved udsigten til, at den danske konge i 1819 gjorde det klart, at metoden burde indføres i alle skolerne i hertugdømmerne, tog de tyske lærere, præster og pædagoger til genmæle og forsvarede det, som de opfattede som den ideelle metode. Nemlig grupperdelt undervisning under ledelse af en uddannet lærer. Didaktikken var fostret i det pietistiske Halle af A.H. Francke, der var af den bestemte overbevisning, at børn under ingen omstændighe-

der burde undervise sig selv og hinanden, født som de var i synd. Kun en voksen kunne lede dem på rette veje. Disse tanker, der var fra begyndelsen af 1700-tallet, var 100 år senere blevet *commen-sense* blandt tyske skolefolk. De reagerede derfor voldsomt mod påbuddet fra København, og resultatet blev et blandingsystem, kaldet ”mutual school arrangement”, karakteriseret ved et væsentlig mindre militært præg og en mere begrænset brug af elevundervisere til fordel for lærerstyret undervisning. Kun de mest elementære og mekaniske elementer i undervisningen kunne betros eleverne.

Mellem disse to bidrag, som påkalder sig en særlig dansk interesse, findes der otte andre kapitler, der på tværs af Belgien, Brasilien, Chile, Portugal, Spanien, Mexico, Italien og Sverige diskuterer, hvorfor den indbyrdes metode blev indført, hvordan den blev rullet ud, hvilken modstand den mødte, og hvordan det resulterede i en sammenfletning af forskellige læringssystemer. Mellem linjerne ligger en fælles ambition om at imødegå en forestilling om, at den indbyrdes metode altid var det samme, at den blot lod sig realisere – og at bruddet med ældre undervisningsmetoder var tolt.

Antologien afsluttes med et essay af Melisa Vick fra James Cook University i Australien. Hun fremhæver bl.a., at antologiens forskellige bidrag ikke blot er med til at tegne et mindre skematisk billede af den indbyrdes undervisningsmetode, men også bringer læseren tættere på lærerens forvaltning af de nye didaktiske retningslin-

jer, om end hun efterlyser mere viden om den egentlige skolepraksis og relationen mellem lærere og elever. Antologien er i hendes – og mine – øjne et godt bidrag til diskussion om, hvordan the ”universal homogeneous normalized grammar of schooling”, eller med andre ord hvordan den aldersdelte klasseundervisning, tog form i forskellige tempi, i forskellige kontekster – båret af forskellige aktører.

Såvel dette efterord som Carusos indledning, hvor forskningsfeltet tegnes op, er yderst læseværdige for forskere og studerende. Her tematiseres grundspørgsmål, samtidig med at der åbnes op for, at svarene hverken er enkle eller lette at finde. Men også de enkelte landekapitler har oplysende momenter, som rækker ud over en specifik national interesse. Igen er det kompleksiteterne, der træder tydeligst frem, som når Esbjörn Larsson i sit bidrag om introduktionen af indbyrdes undervisning i Sverige må konkludere, at det reelt set ikke gav mening, for der var ikke et tilstrækkeligt højt elevtal i de enkelte skoler, hvorfor introduktionen i højere grad må tilskrives metodens succes i andre lande. Ej heller i Chile gav metoden pædagogisk mening, men det gjorde den politisk som redskab i hænderne på en ny politisk elite, der arbejdede for en centraliseret stat efter landets uafhængighed i 1818, og som derfor ønskede et ensartet skolevæsen.

Således kan man blive klogere af at læse i antologien *Classroom Struggle*, samtidig med at der er megen inspiration at hente for fremtidige danske undersøgelser af, hvordan skolens grammatik blev til i by og på land, i små og

store skoler – og i mod- og medspil med ældre undervisningsformer.

**Karen Egedal Andreasen,
Mette Buchardt,
Annette Rasmussen og
Christian Ydesen (red.):
Test og prøvelser.
Oprindelse, udvikling, aktualitet.
Aalborg: Aalborg Universitetsfor-
lag 2015.
304 s.
299 kr.**

*Af Ellen Nørgaard, docent emerita,
DPU, Aarhus Universitet*

Testning af børn, unge og voksne indgår i dag som et naturligt og i nogle tilfælde obligatorisk element inden for en bred vifte af områder. Anvendelsen spænder meget vidt fra sprogscreening og skoleparathedundersøgelser af børn i børnehavealderen over testning af børns faglige færdigheder til statens testning for opnåelse af dansk statsborgerskab. Det er tale om test og prøver, hvis udfald kan få vidt-rækkende følger for de børn, unge eller voksne, som testes, både ved at udstikke bestemte livsbaner og ved at påvirke menneskers måde at opfatte sig selv og deres muligheder på.

Test bliver løbende gjort til genstand for forskning. Denne antologi hævdes imidlertid at adskille sig ved at først og fremmest at belyse udviklingen af dansk testpraksis ”for dermed bedre at forstå, hvorfor de ser ud som de gør” (s. 21 og s. 7); her søges kausalitet. Stoffet er omfattende, og redaktørerne har valgt at indlede med at perspektivere temaet: test kan ses som

en samfundsmæssig differentierings-teknologi, som samlebegreb for test, prøver og eksaminer, som en tilgang til at identificere normalitet, afvigelse og talent, og som praksisformer for magtanvendelse – med skyldig henvisning til Foucault. Denne indledning kunne nok være strammere opbygget, sproglig mere præcis, og de teoretiske tilgange klarere udfoldet.

Med udgangspunkt i indledningen deles det omfattende stofområde op i tests, der omfatter alle – altså test, der identificerer normalitet, test, der identificerer afvigelse, og test, der identificerer talent. Og inden for hver gruppe er fire artikler, der for langt de flestes vedkommende er både interessante og grundige, og som rejser seriøse spørgsmål. Peter Allerup skitserer i den første gruppe f.eks. historien om baggrunden for de store internationale undersøgelser af alle skolebørn (Pisa og Timms) og giver os et indblik i de statistiske spørgsmål, sådanne undersøgelser rejser. Carsten Bendixen og Gert Christensen skiver i anden gruppe om intelligencetest i folkeskolen og betydningen for, hvad det vil sige at være barn. Og i tredje gruppe skriver Christian Ydesen og Alice Jule Jacobsen om forsvarrets udvælgelse af testpiloter; denne går helt tilbage til 1920’erne og blev i mange år foretaget i samarbejde med Københavns Universitet

Et meget tankevækkende eksempel på testenes forandringer over tid er artiklen om *Sprogtest i daginstitutioner*. Disse blev indført i 1990’erne og havde i først omgang til hensigt at kortlægge behovet for specialundervisning – var barnets sproglige udvikling ”alderssvarende”? Efter nogle år blev

der i prøverne lagt vægt på forskelle i sprogudviklingen hos piger og drenge. Og så blev tests indført, der vurderer den sproglige udvikling hos tosprogede børn ud fra en etsproget norm – den danske. Det specialpædagogiske formål har således ændret sig til et nationalstatslig ideal, – man undres (s. 121-27).

Temaerne, der behandles, er mange, og problemstillingerne både relevante og aktuelle. Man kunne ønske sig yderligere analyser, f.eks. af hvorledes de danske rekrutter, der skal bidrage til verdensfredens bevarelse, udtages, og hvorledes adgangsvilkårene er til den kongelige ballet, hvor der skal skabes kunst – der er nok at tage fat på. Og den viden, disse og andre analyser over dette emne frembringer, forekommer relevant for både samfund, uddannelsessystem og individ.

**Karsten Tuft og Eddy Thomsen:
Fire seminarier på tur.
Uddannelseshistorie. Aarhus:
VIA University College 2015.
188 s.
Pris ikke opgivet.**

Af Signe Holm-Larsen, konsulent

Bogen fortæller den næsten 80 år gamle historie om de midtjyske pædagogseminarier og er foranlediget af, at de sidste to af de oprindelig fire pædagogseminarier efter talrige omlægninger fra sommeren 2015 er samlet i *Pædagoguddannelsen Aarhus* under VIA University College i Campus Aarhus. Den er en minderune om deres virke og betydning.

I bogens første del, som omfatter

tidsrummet 1933-92, fortæller Karsten Tuft fra *Pædagoguddannelsen Jydsk* om udviklingen af de fire pædagogseminarier i Aarhus fra 1933, 1944, 1962 og 1967 frem til den fælles pædagoguddannelse i 1992. Der redegøres for ligheder og forskelle, initiativer og modstand. De oprindelig fire seminarier, der skiftede navne flere gange undervejs, er beskrevet i fire kapitler, først Jydsk Børnehaveseminarium og Jydsk Fritidshjems-Seminarium, så Social-Pædagogisk Seminarium, dernæst Århus Børneforsorgsseminarium, og endelig alle fire i perioden, fra uddannelsen bliver 3-årig i 1969-76, til de samles i den fælles pædagoguddannelse i 1992. Undervejs skete en række fusioner, indtil de to tilbageværende pædagogseminarier, *Pædagoguddannelsen Jydsk* og *Pædagoguddannelsen Peter Sabroe*, i 2014 blev til *Pædagoguddannelsen Aarhus*.

I anden del, skrevet af Eddy Thomsen fra *Pædagoguddannelsen Peter Sabroe*, berettes om pædagoguddannelsen efter 1992, hvor udviklingen frem mod år 2000 gik nogenlunde roligt, men derpå accelererede med fagændringer, modulisering og kompetencemål. Udviklingen er belyst gennem samtaler med repræsentanter for forskellige personalegrupper om hverdag og fest samt indlæg af de to sidste seminariers seneste rektorer, Søren K. Lauridsen fra Jydsk og Peter Friese fra Sabroe. Med deres beretninger om bl.a. internationalt samarbejde på Jydsk og Sabroes årlige deltagelse med særlige projekter i Aarhus festuger 1991-2013 binder de den sidste sløjfe om de midtjyske pædagogseminariers brogede virke.

Bogen giver et godt indblik i pædagoguddannelsen før og nu ved perspektivering til syv ”tråde”, som belyser både organisatoriske og pædagogiske aspekter af institutionernes virke. Organisatorisk giver bogen en levende skildring af pionerarbejdet med opbygning af uddannelserne på både dag- og døgninstitutionsområderne og statens tiltagende styring op til og efter samlingen i 1992 af børnehavepædagog-, fritidspædagog- og socialpædagoguddannelsen i én fælles pædagoguddannelse. Af pædagogiske temaer skal her blot fremhæves spændingsfeltet mellem fag- og projektorganiseret undervisning, samspillet mellem uddannelsens tre kompetenceområder, demokratisk, faglig og personlig kompetence, samt spændet mellem børne- og voksenperspektivet, som det f.eks. kommer til udtryk i valget mellem fri og struktureret leg og kampen for at fastholde et individcentreret pædagogisk syn.

Det er nærliggende at se bogens primære formål som et bidrag til at fastholde forudsætningerne for nutidens pædagoguddannelse ved at fortælle institutionshistorie om de tidligere seminariers visioner, vilkår og praksis for en målgruppe af tidligere studerende, lærere og andre med berøring til de midtjyske pædagogseminarier. Samtidig giver bogen dog også et mere alment indblik i en uddannelses ”livscyklus” fra den første pionertid, hvorpå alle muligheder udforskes, afprøves og udvikles, over de stærke år med udfoldelse af egne visioner, mål og midler, til indpasning i en større globaliseret og modulariseret samfundsbestemt uddannelsesmosaik.

Portrætterne af stifterne står stærkt og vidner om forfatterens grundige arkivarbejde og indgående kendskab til personer, der har haft tilknytning til institutionerne. Skiftende rammer og vilkår for arbejdet i hverdag og fest belyses, hvor det har været muligt, af involverede personers fortællinger herom. Det sætter læseren i en nær-deltagersituation – et indtryk, der forstærkes af et righoldigt udvalg af fotos af børn, studerende, lærere og stiftere, ja sågar af dronning Ingrid besøg i JBS’ øvelsesbørnehave i 1953.

Har forfatterne så nået disse mål? Der er næppe tvivl om, at den del af læserne, som har en personlig relation til et af de omtalte seminarier, vil glæde sig over de mange historier om personer og hændelser. For andre, f.eks. anmelderen, er det givende, at de lange linjer i udviklingen gennem de syv ”tråde” giver et overblik over tendenser og vendepunkter i pædagoguddannelsens historie. Af særlig interesse for undertegnede er her Søren K. Lauridsens beretning om ”at være med i maskinrummet” under 00’ernes store fusionsbølge, om vilkårene for udformningen af pædagoguddannelsen under professionsbachelorbekendtgørelsen med dens krav om såvel professions- og udviklingsbaseret som forskningstilnytning samt om organisationen af de pædagogiske diplomuddannelser. Her gives et indblik i, hvordan inddragelse af ekspert- og praksiserfaring kan kvalificere uddannelsesrettelæggelse.

Alt i alt er bogen velskrevet og bredt fortællende.

GYMNASIESKOLEN

Jens Tommerup:

Niels Bohrs skole 1872-1909

– Gammelholm skole.

Kbh.: Jens Munks Forlag 2015.

104 s.

Pris ikke opgivet.

*Af Børge Riis Larsen,
lektor emeritus, Slagelse Gymnasium*

Gammelholm Latin- og Realskole er stort set ukendt i litteraturen. I Ole Tuxen og Jette K. Tuxens bibliografi *Vejen til universitetet* fra 1978 er der kun én litteraturhenvisning til skolen, og den er til *Husmoderens Blad* fra 1909, hvor man kan læse én side herom og det i forbindelse med skolens nedlæggelse.

Forfatterens interesse for skolen begyndte med, at han var flyttet ind i Toldbodgade 10 i København og så på et kort fra 1908, at der stod ”school” og ”Gymnasium” herpå. Efter lidt søgen på nettet viste det sig, at det var den skole, Niels Bohr havde gået på. Da forfatteren er cand.pæd. med speciale i skolehistorie, var han nødt til at vide mere om den bygning, han var flyttet ind i, og det fik ham til at søge oplysninger i arkiver og på biblioteker.

Gammelholm Forberedelsesskole blev grundlagt i 1872 i Holbergsgade af ildsjælen Gottlieb Christensen. Han var cand.theol. og oprettede denne forberedelsesskole til latinskolen for drenge. Skolen begyndte med to elever, men i løbet af nogle år var den flyttet til huset i Toldbodgade og havde næsten 400 elever. I 1896 fik skolen dimissionsret og dimitterede i alt 130 elever. Blandt eleverne var både Niels Bohr og hans lillebror Harald samt en ræk-

ke andre drenge, der med tiden blev til voksne mænd med plads i *Kraks Blå Bog* (flere end 30 procent!). Niels Bohrs liv er rigt beskrevet i litteraturen, og lillebroderen nåede at komme på fodboldlandsholdet til OL i London 1908, hvor Danmark fik sølv, og han blev senere professor i matematik ved Københavns Universitet.

Skolelederen Gottlieb Christensen var blandt de første, der underviste ud fra principper om anskuelse, og han opbyggede en stor samling af anskuelsermodeller, zoologiske præprater og anskuelsestavler. Om denne undervisning har han selv fortalt, at undervisningen og vor udvikling beror på sansning, og at ”iagttagelsesevnen uddannelse gennem sansning og anskuelse [bør] gå forud for al undervisning”. Ved skolens nedlæggelse i 1909 overgik samlingen til Danmarks Lærerhøjskole, og en del af modellerne har været udstillet på Dansk Skolemuseum. Efter lukningen heraf er de ikke længere tilgængelige og er siden blevet opbevaret i lukkede containere, som dog nu er under udpakning.

Skolen var på flere måder en foregangsskole. Eksempelvis var den en af de første skoler, der indførte fodbold som en del af gymnastikundervisningen. Fodbold var i slutningen af 1800-tallet noget helt nyt herhjemme. Faget sløjde, som også var på timeplanen, var heller ikke almindeligt på skolerne på dette tidspunkt. Og skolen havde i øvrigt flere kvindelige lærere i dette fag.

I 1903 gik Niels Bohr til studentereksamen, og eksamenskravene var ret høje, idet man skulle op i fuldt pensum – dvs. alt, hvad der var læst de to sidste

år. Da Harald Bohr gik til eksamen året efter, var eksamenspensum voldsomt reduceret. Der er næppe tvivl om, at Bohr-brødrenes familiebaggrund har betydet meget for deres senere virke, men forfatteren synes også, det er værd at overveje, om ”Niels Bohr havde udviklet sine menneskelige kvaliteter og forskerevner, hvis ikke hans skole gennem sin udstrakte brug af modeller og pædagogiske grundholdninger havde lært ham, at udnytte de evner og anlæg, han havde med hjemmefra?” (s. 59).

I de år, hvor skolen havde dimissionsret, sendte den 130 elever ud med studentereksamen. Et stort antal, da antallet af elever, der i hele landet tog studentereksamen i perioden, var på omkring 300 årligt. Af de 130 var det kun 23, der havde en fader, der selv havde studentereksamen, og mange brød derved den sociale arv. Og af skolens elever var der også et meget stort antal, der fik en akademisk uddannelse.

Indtil slutningen af 1800-tallet var det kun i den offentlige skole, man kunne tage studentereksamen uden at betale. Men så blev de offentligt ansatte læreres timetal og løn sat op. Det bevirkede, at de offentlige skoler blev en alvorlig konkurrent til de private. Gammelholm Skole sluttede sig derfor sammen med andre private skoler i De Forenede Latin- og Realskoler for at mindske driftsudgifterne. Skolens leder mistede derved indflydelse på skolens drift. Elevtallet var faldende, og budgettet blev beskåret; en endnu højere elevbetaling medførte et yderligere fald i elevtilgangen. Dette betød, at skolen lukkede op til sommerferien i 1909.

Bogen indeholder en fortegnelse

over Niels Bohrs skolebøger og eksamensopgivelser, og herudover er der en række tabeller, som belyser skolens historie.

Det er et imponerende arbejde, forfatteren har lagt for dagen med at skive denne bog. Der burde dog have været læst en ekstra gang korrektur.

Christoffer Augustinus Vedsted (red.):

Er lyset for de lærde blot?

I anledning af Danske Gymnasieelevers Sammenslutnings 50 års jubilæum.

Kbh.: Danske Gymnasieelevers Sammenslutning 2015.

171 s.

Pris ikke opgivet.

*Af Børge Riis Larsen,
lektor emeritus, Slagelse Gymnasium*

I 2015 fyldte Danske Gymnasieelevers Sammenslutning (DGS) 50 år, hvilket blev markeret med udsendelsen af denne e-bog. I 1965 var gymnasiet en eliteuddannelse for en beskedent del af samfundets unge, mens det i dag er en masseuddannelse. Gennem de 50 år har DGS været gymnasieelevernes stemme og har i årene været en hovedkilde til de unges demokratiske protestaktiviteter. I sammenligning med vore nabolande og set over tid har gymnasieeleverne været de allermest ”krigeriske” i ”en tid hvor det ellers er normen at beskyldte de unge for at være dovne, apolitiske hedonister, der ikke tager del i demokratiet”. Gymnasieeleverne har deltaget i mange forskellige protestformer, som også er blevet benyttet af grupper af andre unge under uddannelse: Elevstrejker,

demonstrationer, happenings, mini-steriebesættelser etc.

Bogen er opbygget, så Knud Holt Nielsen har en indledning til hvert årti, hvorefter en række personer skriver om, hvorledes de oplevede årtiet.

I 1960 eksisterede der reelt kun to landsdækkende organisationer for unge under uddannelse. Det var Danske Studerendes Fællesråd og Seminarieelevernes Landsråd. Men ti år senere eksisterede der landsdækkende organisationer for alle uddannelsesområder. Gennem 1950'erne havde der været en stigende tendens til, at elever på skoler og gymnasier dannede lokale elevråd, som kunne repræsentere elevernes interesser over for skoleledelserne. Disse lokale råd blev nu samlet i selvstændige landsorganisationer, som skulle tale de unges sag over for beslutningstagerne og offentligheden. DGS blev stiftet som landsdækkende organisation for gymnasieelevernes elevråd i april 1965, og i begyndelsen var organisationens navn da også Danske Gymnasieelevråds Sammenlutning. Organisationen kom fra begyndelsen til at omfatte elevråd på 78 gymnasier. I 2009 nåede organisationen 129 gymnasier eller 93 procent af samtlige gymnasieskoler. Et umiddelbart krav fra organisationens side var indførelse af transportgodtgørelse for at skabe større geografisk og social lighed. Dette lykkedes for DGS i løbet af få år.

I 1969 gennemførte DGS efter svensk forbillede den første Operation Dagsværk-indsamling til skolebyggeri i det sydlige Afrika, og året efter indstiftede organisationen en frihedspris, som blev givet til Bobby Seale

fra De Sorte Pantere. Samme år blev en stor fælles demonstration mod VKR-regeringens uddannelsespolitik organiseret af elev- og studenterorganisationerne i fællesskab. Den samlede 10.000 deltagere, og mange deltagere kom i busser og med særtog fra provinsen. Der blev her blandt andet krævet forskning for folket og uddannelsesløn for alle unge under uddannelse. Per Fibæk Laursen blev indvalgt i DGS's bestyrelse i 1968 og beretter, at det var en stor omvæltning for ham som nordjysk gymnasieelev at tage flyveren til København og gå til møde i ministeriet. Han gjorde sit bedste for at følge med stilen og anskaffede en cigarklipper for at kunne deltage i rygning af tobak, som dengang altid blev serveret ved officielle møder.

1970'erne er nok den periode i Danmarkshistorien, hvor der var flest førstegangsstuderende – ikke mindst på grund af oprettelsen af hf. Samtidig blev det et årti, hvor de unge i stigende grad orienterede sig politisk mod venstrefløjen. I 1974 indledtes den såkaldte ”indoktrineringsdebat”, da undervisningsdirektør Asger Baunsbak-Jensen efter elev- og studenterorganisationernes protester over for Hartling-regeringen pludselig hævdede, at børnehaver og folkeskoler blev oversvømmet af ”yderliggående marxistiske lærertyper”.

I 1979 kom et nyt mødepligtscirkulære, hvor eleverne skulle noteres som værende fysisk fraværende, hvis de efter rektorens vurdering ikke var tilstrækkeligt aktive i timerne. Det var SV-regeringens forsøg på at indføre bestemmelser om ”åndeligt fravær”. Gymnasieskolernes Lærer-

forening (GL) tog også skarpt afstand fra cirkulæret, DGS opfordrede til aktioner, og 21. marts 1979 aktionerede hele 25.000 gymnasieelever landet over. 10.000 elever stod foran Christiansborg, og undervisningen blev nedlagt på 65 gymnasier. Sagen endte med at cirkulæret om ”åndeligt fravær” blev trukket tilbage.

Da jeg begyndte min karriere i gymnasieskolen, var der maksimalt 24 elever i en klasse. Senere blev antallet hævet til 28. Flere elever kunne dog anbringes i en klasse, men det udløste så dobbelt løn til klassens lærere. Da det ikke var usædvanligt, at elever gik ud i 1. g, kunne man jo hurtigt komme ned på 28 eller mindre. På min egen skole begyndte en klasse med 29 elever, og mens der gik flere ud fra parallelklasserne, skete der ikke noget tilsvarende i den pågældende klasse. Dette var selvfølgelig en stor økonomisk belastning for skolen, som skulle udbetale dobbelt løn til klassens lærere måned efter måned. Man forsøgte – uden held – at få elev nr. 29 over i en af de andre klasser, hvor der var gået flere elever ud, og først lang tid efter gik elev nr. 29 ud af den pågældende klasse. I 1999 var der så overenskomstforhandlinger hvor Akademikernes Centralorganisation (AC) ”solgte” gymnasielærerne ved forårets forhandlinger, således at der ikke længere var nogen øvre grænse for hvor mange elever, der kunne presses ind i en gymnasieklasse. 96 procent af gymnasielærerne havde stemt nej til overenskomstforliget, men var i klart mindretal i forhold til andre grupper i AC. Forliget udløste naturligvis protester blandt gymnasieeleverne. Mange tusinde elever demonstrerede, og pro-

testerne kulminerede med en landsdækkende aktionsdag, hvor næsten samtlige af landets gymnasier blev fysisk blokeret af elever efterfulgt af, at 15.000 elever og lærere demonstrerede på Slotspladsen samtidig med, at der også var demonstrationer i flere andre byer. Efterfølgende steg holdstørrelsen i gymnasieklasserne – ofte til mere end 30!

En reform vedtaget i 2004 opløste den gamle linjedeling mellem matematisk og sproglig linje og opdelte det treårige gymnasium i et grundforløb på et halvt år efterfulgt af et antal af nye 2½-årige studieretningsforløb. En anden nyskabelse var indførelsen af et nyt tværfaglige fag AT: Almen studieforberedelse. De mange studieretninger bevirkede, at de videregående uddannelser indførte en lang række af specifikke fagkrav for, hvornår en student kunne blive optaget. Og mange studenter måtte efter veloverstået eksamen i gang med at tage Gymnasiale Suppleringskurser.

Mange aktive deltagere i arbejdet i DGS har nydt godt af den skoling, arbejdet har givet, selvom der også har været megen spildtid med endeløse diskussioner og udkast til resolutioner. Bjørn Hansen, der er uddannelseschef i Cevea, skriver således, at der er personer, ”for hvem DGS har været en reel og praktisk læreplads i demokrati, hvor vi lærte at arrangere møder, lægge budget, holde demonstrationer og skrive pressemeddelelser”.

Det har været interessant at læse denne bog, som stort set handler om den tid, jeg selv studerede og var ansat i gymnasieskolen. Jeg kan genkende det meste af det, der er beskrevet,

og meget, der har været glemt, er kommet op til overfladen.

**Amanda Holman Brogaard
og Susanne Homan:**
I et hav af lyseblå skjorter.
Kostskoleelev på Herlufsholm.
Kbh.: Nyt Nordisk Forlag
Arnold Busck. 2015.
151 s.
299,95 kr.

Jakob Fälling:
Herluf4ever.
Livet og larmen på Herlufsholm.
Kbh.: Gyldendal 2015.
257 s.
299,95 kr.

*Af Børge Riis Larsen,
lektor emeritus, Slagelse Gymnasium*

Herlufsholm Skole har jeg jævnligt besøgt. For få år siden var jeg gæst ved et arrangement, hvor en engageret lektor Louis Nielsen viste rundt og fortalte om de naturvidenskabelige samlinger. Få år tidligere havde jeg været censor hos samme. Og endnu tidligere sad jeg i rektorboligen og arbejde på en større afhandling, som inkluderede afsnit om blandt andre en af de interessante undervisere på Herlufsholm Lærde Skole, Hans Bøchman Melchior, mens Flemming Tolstrup her samtidig arbejdede på flerebindsværket om skolens historie.

I den første bog skriver kostskoleleven Amanda Holman Brogaard og hendes mor Susanne Holman om, hvordan de har opfattet kostskolelivet fra hver sin side af skolens mure. Først i 1965 fik piger adgang til skolen som

dagelever og tyve år senere som kostelever på den mere end 400 år gamle skole. Amanda har en for mange af skolens elever atypiske baggrund som datter af en venstreorienteret familie. Rent økonomisk var det en udskrivning at begynde på Herlufsholm. Ud over skolepenge skulle der også købes uniform og reglementeret idrætstøj med logo, sorte lædersko og -støvler m.m. Skolens beklædningsreglement (på hele 14 sider!) er noget, man tager alvorligt. På en af sine første dage på skolen havde Amanda taget et lille halstørklæde på, som hendes matematiklærer bad hende tage af, når hun opholdt sig på skolen. Herudover er der regler for drengenes hårlængde og længden på pigernes nederdele. Som herlovianer handler det også om hvilke fester, man bliver – eller ikke bliver – inviteret til. Det giver et stik i hjertet, skriver hun, at være 16 år og ikke blive inviteret til ”de rigtige fester”. Men kort efter skriver hun, at de mennesker, hun bor sammen med og går i klasse med, har gjort et så uendeligt stort indtryk på hende, at hun ”ikke ville have været det foruden”. Disciplinen på Herlufsholm var også speciel i forhold til Amandas venindes gymnasieklasse på en anden skole, ”hvor lektier, afleveringer og eksamener ikke er noget, man tager så tungt”.

Jakob Fällings bog består af en lang række citater fra elever og ansatte på Herlufsholm og er bygget op over et døgn på skolen. Vi læser også her om et hav af skrevne og uskrevne regler og om skolens særlige ritualer og traditioner. Allerede på én af bogens første sider citeres en elev: ”I Danmark er de fleste opdraget efter nogenlunde

de samme idealer. Herlufsholm er nok bare et sted, hvor de danske værdier bliver levet ud. Fremfor at man mange andre steder kun taler om dem.”

Der eksisterer en særlig herlovianner-slang gående ud på, at lange ord forkortes og trækkes sammen. I den første bog er der på en de første sider en liste over nogle af de almindeligste. Skygningen betyder således skolebygningen, mens vyrd = vidnesbyrd (karakterblad).

Rektor på skolen fra 1993 til i år Klaus Eusebius Jakobsen kom fra Bagsværd Kostskole og havde til opgave at forny Herlufsholm, samtidig med at årelange traditioner skulle bevares. Til middags- og aftenbordet var der tidligere bordbøn, som blev afskaffet i 2007: ”Det vakte opstandelse blandt forældrene. Men det var der ikke noget at gøre ved. Ville man bede bordbøn, måtte man gøre det derhjemme”. En anden ting var mentorordningen, som blev påbegyndt i 2009 og var fuldt udbygget fem år senere. ”I 1., 2. og halvdelen af 3.g går eleverne til mentorsamtaler hver uge eller hver 14. dag, og her har en gymnasielærer sat tid af til at diskutere med eleven, hvordan det går fagligt og socialt”. Det hedder videre: ”Mentorsystemet er udviklet med inspiration i udenlandske kostskoler og er en forholdsvis stor økonomisk satsning for skolen”.

En ting, som var rektors store hovedpine, da han begyndte, var præfekt-systemet. Præfekterne er de voksnes repræsentanter, der har et ansvar for, at skolens traditioner bliver respekteret. Nogle elever mener stadig, at præfekter, som ikke kan uddele ordentlige straffe, er ligegyldige. Men det er rek-

tors opfattelse, at præfekterne ikke må have magtmidler, og han har flere gange været tæt på at afskaffe præfekt-systemet. Rektor og sovesalslærerne udvælger præfekterne på baggrund af ansøgninger og faglige baggrunde. Det skal nemlig have overskud til at klare såvel skoleforløbet, præfektskabet som det sociale liv i deres sidste gymnasieår. Der er rift om dette erhverv, hvilket kan se af, at i 2014 havde hele 45 elever søgt præfektskabet, og efter en længere interview- og udvælgelsesprocedure blev 33 præfekter valgt.

De to bøger er indbundne og forsynet med et stort antal særdeles flotte fotografier i farver og sort/hvid. Fotografien er i begge tilfælde Amandas far Steen Brogaard.

Korrekturlæsningen har været god, og bøgerne giver tilsammen et fint indtryk af det at være elev på Herlufsholm. Jeg har forgæves søgt oplysninger om en evt. sponsorstøtte, for de har næppe været billige at trykke, og de kan næppe forvente at toppe boghandlernes top ti-lister.

UNIVERSITETSUDDANNELSER

Pieter Dhondt (ed.)

University Jubilees

and University History Writing.

A Challenging Relationship.

Leiden: Brill 2014.

255 s.

110 kr.

*Af Else Hansen,
seniorforsker, Rigsarkivet*

Hvorfor er udgivelser om universitetshistorie så ofte knyttet til universiteternes jubilæer? Og hvad er

konsekvenserne af dette? Det er om-drejningspunktet for en antologi med ti bidrag fra forfattere fra Norge, Finland, Tjekkiet, Tyskland, Sverige og Frankrig. De har alle på en eller anden måde været involveret i at skrive universitetshistorie i anledning af et universitetsjubelæum. Antologien udspringer af projektet *University Jubilees in Northern Europe: more than occasions to commemorate their own glorious past?*, finansieret af Nordisk Samarbejdsnavn for Humanistisk og Samfundsvidenskabelig Forskning (NOS-HS). Der er afholdt to workshops under projektet og udgivet to antologier. Det oprindeligt nordeuropæiske fokus blev undervejs udvidet til at omfatte større dele af Europa.

Antologien er opdelt i tre dele. Første del handler om universitetsjubelæernes historie. Det vises, hvordan jubilæumsskrifter er indgået i de budskaber, som universiteterne har ønsket at fremme på jubilæumstidspunktet. Redaktøren, Pieter Dhondt, fremhæver, at jubilæumshistorierne blev en del af den aktuelle diskussion. Det var for eksempel tilfældet ved Det Kongelige Frederiks Universitet i Kristiania (Oslo), da det i 1911 rundede de første 100 år. Jorunn Sem Fure beretter om de to jubilæumsskrifter, hvor det ene fremhævede universitetet som det sted, hvor det norske folk kunne søge uddannelse, mens det andet var et forsvar for universitetet som en forskningsinstitution. I denne del findes tillige diskussioner om universitetsjubelæer ved Karlsuniversitetet i Prag i 1848 og 1948 (Marek ur anský og Pieter Dhondt), russiske og tyske universitetsjubelæer i 1912-13 (Traude

Maurer) og jubilæer ved det rumænske universitet i Cluj 1919-2009 (Ana-Maria Stan).

I antologiens anden del diskuteres erfaringer med at skrive universitetshistorie om forfatterens eget universitet. Thomas Brandt skriver om Norges Teknisk-Naturvidenskabelige Universitet i Trondheim, som i 2010 fejrede sit 100-årsjubelæum. Universitetet blev skabt i 1995 som en sammenlægning af flere eksisterende institutioner, men hvordan bidrog de hver især til den nye fælles identitet? Det viste sig, at der ikke var konsensus om, hvilke dele af historien der skulle fokuseres på. Jonas Flöter skriver om universitetet i Leipzig, som i 2009 fejrede sit 600-årsjubelæum. Han gør rede for organiseringen af arbejdet med en ny universitetshistorie, der blev præget af uventede personskift på centrale positioner. Det påpeges, at det er uheldigt, at det universitetshistoriske fagmiljø, som trods problemer blev opbygget gennem mere end ti år, efter jubilæet er blevet afviklet igen.

I del tre diskuteres det, hvordan man kan skrive universitetshistorie, når det ikke har et jubilæum som om-drejningspunkt. Først analyserer Johan Östling den humboldtske tradition på tyske universiteter. Det vises, hvordan forestillinger om universitetets idé gennem årene er blevet tilpasset de aktuelle politiske omstændigheder. Ideen om universiteterne er blevet diskuteret af akademikere, som ikke selv var historikere, og som har genfortolket og tilpasset Humboldts ideer til nye kontekster. Det påpeges, hvordan forsøg på at transformere universiteterne indebærer en vis forstå-

else for den historiske udvikling – og omvendt, at ethvert forsøg på at skrive universitetshistorie også vil blive et bidrag til de aktuelle diskussioner. Det er nødvendigt, at universitetshistorie er kritisk og kontekstualiserende og ikke blot rejser monumenter over hæderkronede institutioner ved jubilæumstid.

Emmanuelle Picard præsenterer et prosopografisk projekt, som behandler franske akademikere inden for naturvidenskab, humaniora og jura 1800-1940. Der er indsamlet data om næsten 5.000 akademikere, og projektet vil dermed omfatte så mange, at det vil være muligt at pege på generelle udviklingsspor. Projektet er tilknyttet et større europæisk netværk, Heloise, som kortlægger akademisk udveksling i hele Europa fra middelalderen til i dag. Forfatteren taler for, at man i stedet for at skabe en falsk opfattelse af enhed mellem universiteter kan skabe et godt værktøj til at fortælle om den specifikke historie for hvert universitet.

I bogens sidste bidrag diskuterer Pieter Dhondt, hvad universitetshistorie og uddannelseshistorie har til fælles, og på hvilke områder der kan ske en positiv afsmitning mellem de to områder. Han peger på, at selvom universiteterne gennem historien har haft meget væsentlige opgaver som undervisningsinstitutioner, er universitetshistorie ikke blevet en integreret del af uddannelseshistorie, der har etableret sig som relativt stærk disciplin med stærk forbindelse til læreruddannelserne. Han foreslår, at universitets-

historie kunne bruge metoder og ideer fra uddannelseshistorie, og peger særligt på klasseværelses-historie, altså undersøgelser af, hvordan generelle ændringer faktisk implementeres i det daglige arbejde, og på brug af et bredt spektrum af materielle og visuelle kilder.

De ti bidrag giver tilsammen et kritisk og selvreflekterende billede af, hvordan universitetshistorie er forbundet med universitetsjubilæer. På en gang anerkendes det, at universitetsjubilæerne ofte er anledning til, at der kan skrives universitetshistorie, og at jubilæerne samtidig kan sætte begrænsninger for universitetshistorie, når historien skal bruges i aktuelle sammenhænge. Antologien viser overbevisende, at jubilæums-universitetshistorie har en række begrænsninger som hensynet til det jubilerende universitets aktuelle problemer, at de faglige miljøer typisk lukkes ned, når jubilæet er overstået, og at fokuseringen på et enkelt universitet gør det vanskeligt at lave tværinstitutionelle analyser, analyser af den overordnede politik eller idéhistoriske analyser. Til gengæld har jubilæums-universitetshistorie den indlysende fordel, at der faktisk bliver skrevet universitetshistorie om de enkelte institutioner. Det understreges flere steder, at vi også har brug for at kende universiteternes historie for at forstå deres værdi, kraft og potentiale for samfundet som helhed. Derfor lægges der også vægt på, at universitetshistorie bør styrkes som selvstændig disciplin og ikke blot være en del af et universitetsjubilæum.

Pelle Oliver Larsen:
Professoratet. Kampen om
Det Filosofiske Fakultet 1870-1920.
Kbh.:
Museum Tusulanums Forlag 2016.
496 s.
398 kr.

Af Svend Larsen, direktør, Statsbiblioteket

Bogen handler om videnskab i praksis, dvs. hvad er bestemmende for, at en person ansættes ved et universitet, i dette tilfælde Københavns Universitets filosofiske fakultet. Forfatteren understreger, at der ikke er tale om en videnskabsteoretisk afhandling, men om en historisk afhandling: Analysens genstand er det faktiske forhold mellem videnskabelige normer på den ene side og ikke-videnskabelige normer på den anden side. I hvilket omfang spillede forhold som køn, netværk, livsanskuelse og nationalitet ind på ansættelser ved fakultetet? Samtidig analyseres, hvad der faktisk opfattedes som kernen i 'videnskabelighed', og hvordan denne opfattelse udviklede sig over tid. Disse spørgsmål belyses ved en systematisk gennemgang af alle ansættelsessager ved fakultet i den omhandlede periode. Der er tale om et gedigent universitetshistorisk arbejde, som fokuserer på, hvordan universitetet fungerer som organisation, de interne magtkampe og samspillet med det omgivende samfund. Undervejs møder man som læser en lang række videnskabsmænd, herunder kendte som J.N. Madvig, Kr. Erslev, J. Steenstrup, Georg Brandes og Harald Høffding. Det er deres ageren som uni-

versitetsfolk, der er i fokus, ikke deres videnskabelige indsats. Der er, som forfatteren fremhæver, tale om universitetshistorie, ikke om videnskabs-historie.

Bogen er en beskrivelse af, hvordan *forskningsuniversitetet* tager form i denne periode. Universitetet bliver i denne periode et meritokrati, hvor det ikke længere er forbindelser og/eller religiøs og politisk overbevisning, der er med til at afgøre ansættelser. Det, der lægges vægt på ved disputatsbedømmelser og i ansættelsessager, er værdien af ny viden, selvstændighed og originalitet, metode og kritik. Eller rettere sagt: Det er de normer, der bliver de dominerende i perioden. Det beskriver bogen, blandt andet gennem eksempler på, at andre normer kunne spille ind. Hverken religion, køn eller nationalitet var accepterede som "eksklusionskriterier", i hvert fald ikke officielt. Men ved brug af brevmateriale kan forfatteren dokumentere, at i flere tilfælde spillede religiøst eller nationalt motiveret modvilje ind i bedømmelserne. En af de sager, der behandles i denne sammenhæng, er sagen om Georg Brandes' ansættelse ved Københavns Universitet. Man skulle ikke tro, at der kunne skrives mere om den sag. Men forfatteren har fundet nyt materiale og sætter sagen ind i universitetshistorisk sammenhæng. Han viser, at Brandes-sagen med dens sammenblanding af videnskabelige og ikke-videnskabelige normer er en undtagelse. Sammenblandingen af forskelligartede normer gjorde sagen til en betændt sag, der måtte findes en løsning på. Det skete efter flere årtiers akademisk og politisk tovtrækkeri ved at udnæv-

ne Brandes til ekstraordinær professor, fritaget for de sædvanlige pligter som universitetslærer (undervisning, eksamination osv.). Herved anerkendtes de videnskabelige kvalifikations afgørende betydning.

De videnskabelige normers dominans er med forfatterens ord udtryk for en 'autonomisering' af universitetet. I det store afsnit om staten som aktør beskrives, hvordan ministrene i perioden har undladt at følge universitetets indstillinger eller ligefrem grebet ind i beslutningsprocesser. Men det viser sig at være undtagelser fra reglen om at respektere grænserne mellem det videnskabelige felt og det politisk magtfelt – en regel, som i perioden blev mere og mere grundfæstet på tværs af faglige og politiske skel. *Professoratet* viser, hvordan videnskabelige normer bliver det helt dominerende grundlag for de centrale aktiviteter i det filosofiske fakultet (og indirekte for hele universitetet). Men hvilke normer var der tale om? Det giver bogen et svar på, så langt som det nu lader sig gøre. For der er ikke ét sted, hvor disse normer blev formuleret. Det billede, der fremlægges i bogen, er derfor resultat af en historisk rekonstruktion. Bogen fremlægger de normer, der faktisk blev lagt til grund i disputatsbedømmelser og i ansættelsessager.

I ansættelsessager spiller undervisningsfærdigheder klart en underordnet rolle, og bogen giver eksempler på, at vragede ansøgere får større pædagogiske roser end den foretrukne kandidat til en stilling. For både disputatser og stillingsbesættelser gælder, at en stor arbejdsindsats er ikke nok.

Med forfatterens ord: "Doktorgraden objektiverede i Det Filosofiske Fakultet videnskabelig kapital, og var ikke en flidspræmie". At fremlægge nyt var heller ikke nok, det var ikke nok "at børste støvet af en hidtil uåbnet arkivkasse". Originalitet kunne være positivt, men kunne også trække ned, når det blev opfattet som 'tvungen', originalitet for originalitetens skyld. Tilbage som det fundamentale vurderingsgrundlag bliver 'selvstændighed' og 'kritik'. Kritik kan også udarte, men kernen er, at man ikke overtager synspunkter uden at underkaste dem en prøvelse baseret på analyse af relevante data. En given tradition skal aldrig accepteres uden videre.

Normerne om kritik og selvstændighed peger frem mod en senere tids formulering af normerne for fri videnskabelig forskning og dennes betydning for samfundets udvikling. Særlig kendt er sociologen Robert Mertons formulering af normerne (fordomsfrihed, intersubjektivitet, organiseret skepticisme osv.). I det lys kan det undre, at forfatteren bruger modstillingen 'ortodokse' og 'modernister' til at karakterisere hovedmodstanderne i konflikterne. I hvert fald kan med en senere tids perspektiv sige, at det er 'modernisterne', der hævder den frie forskning som den ene rette tro i universitetssammenhæng, mens det er uklart, hvilken tro de 'ortodokse' bekender sig til. De 'ortodokse' er traditionalister, og det, de reagerer imod, er manglende respekt for traditionen, enten det nu skyldes fritænkeri eller manglende alvor og lyst til provokation. For en hardcore ortodoks som teologen Henrik Scharling

var der klare grænser for, hvor langt man kunne gå. For ham var videnskabelig frihed uforenelig med skepticisme og materialisme. Begge livsanskuelser umuliggør al videnskab, den første fordi den fornægter sandheden, den anden fordi den fornægter ånden (H. Scharling: *Livsminder*, 1919, 254). Ikke mange fulgte disse bastante begrænsninger af den frie forskning, og diskussionen er præget af, at der ikke er nogen fast grænse for, hvor langt man kan gå i kritikken af traditionen uden at 'falde udenfor'. Det bliver i nogen grad et holdningsspørgsmål og er derfor svært at håndtere. Det fremgår da også af bogens gennemgang af Erslevs og Steenstrups uenighed om kildekritikkens status.

Bogen slutter med et afsnit om den autonomiserede videnskabs afmagt. Heri beskrives, hvordan universitetet mister sin særlige status og bliver mere og mere reguleret som en statsinstitution på linje med andre. Mens den videnskabelige autonomi sætter sig igennem og bliver uantastet, bliver universitetet svækket, i sit selvstyre og i sit økonomiske grundlag. Det udlægges sådan, at demokratiet (de

demokratiske partier) er utaknemmeligt over for det universitet, "der brødbåndene til den kultur, der havde legitimeret dannelsesborgerskabets dominans på det magtpolitiske område". Der er næppe tvivl om, at dette udtrykker mange 'modernisters' opfattelse af forløbet. Men man må alligevel spørge, om ikke det er en noget forenklet opfattelse af forholdet mellem universitet og samfund. Det kunne jo være, at 'demokratiet' ikke mente, at det skyldte universitetet noget, og at den ændrede status var udtryk for, hvad man politisk så som universitetets opgaver og vilkår.

Bogen bygger på en ph.d.-afhandling fra 2011, og det er rigtig godt, at den nu er tilgængelig som bog (trykt bog og e-bog). Den er meget velstruktureret med delkonklusioner undervejs. Den er sprogligt veloplagt (f.eks. overskrifter som *Disputatsvæsenet: Den nødvendige modbydelighed* og *Stipendievæsenet: Opdræt af en professor*). En række velvalgte illustrationer øger fornøjelsen ved at læse bogen, som er et værdifuldt bidrag til den danske universitetshistoriske litteratur.